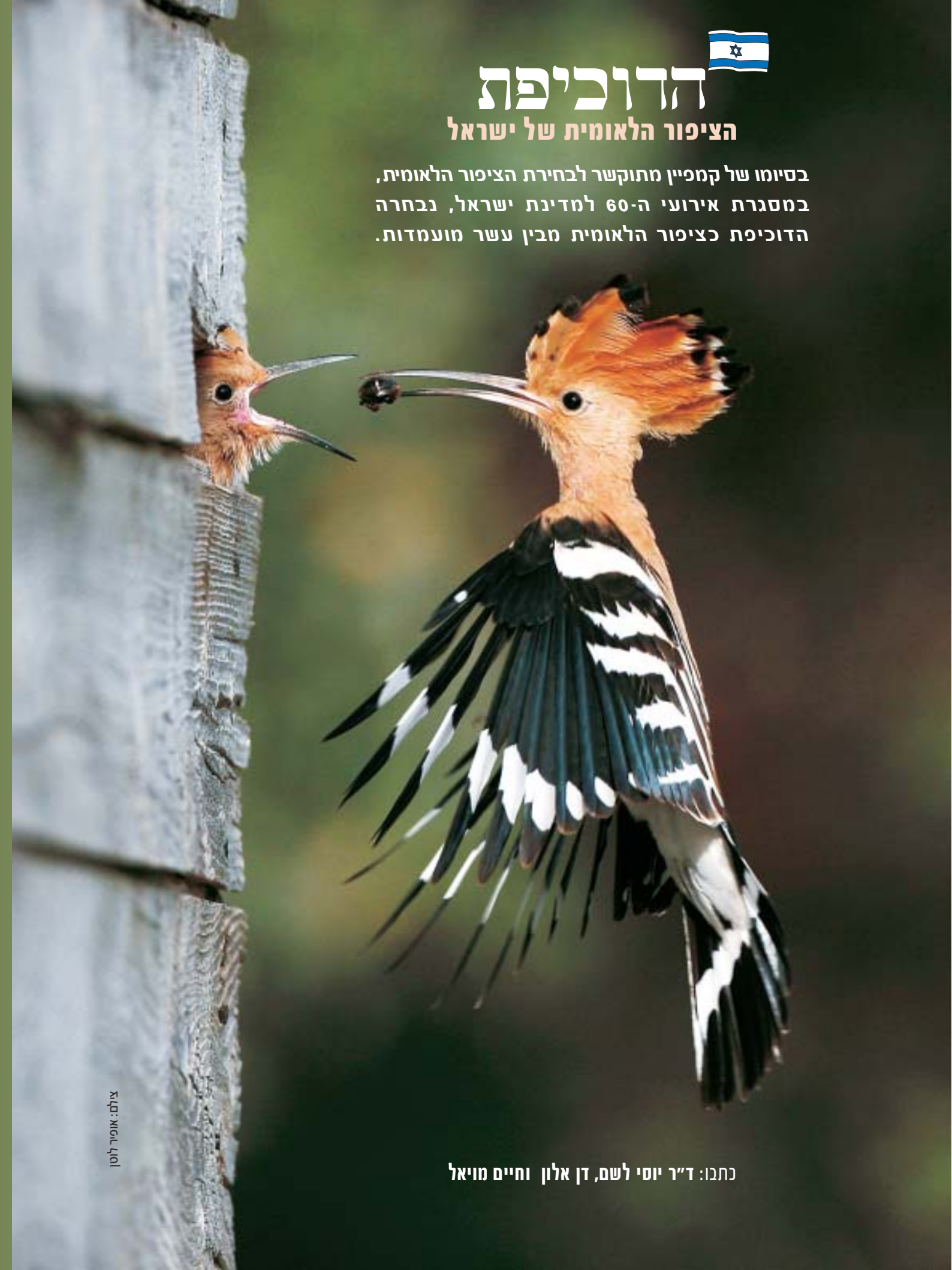

הדוכיפת

הציפור הלאומית של ישראל

בסיומו של קמפיין מתוקשר לבחירת הציפור הלאומית, במסגרת אירועי ה-60 למדינת ישראל, נבחרה הדוכיפת כציפור הלאומית מבין עשר מועמדות.

צילום: אופיר לטון

דוכיפת מאכילה בעקרב את גולה בקן במשאבי שדה. צילום: דובי קלעי

המבצע לווה בפעילות הסברתית וחינוכית יוצאת דופן, אשר נדמה כי כל המדינה על מגזריה השונים נסחפה בקסמה. לכאורה, נראה כי הייתה היסחפות והתלהבות יתר בקידום נושא כביכול משני, על פני ענייניה הבעורים יותר של המדינה. אך הנה, ואולי לא במקרה, ההיענות וההירתמות של הציבור על כל גווניו (כולל החרדים והמגזר הערבי) לבחירת הציפור הלאומית חצתה את כל הגבולות. נראה כי נוצר קונצנזוס ציבורי, שהציפורים המסמלות את החופש וחוסר הגבולות עשויות לקרב וללכד את כולנו, אולי יותר מדברים רבים שנראים לכאורה חשובים יותר. נשיא המדינה - מר שמעון פרס, הציע לארח את אירוע הסיום החגיגי לבחירתה של הציפור הלאומית בטקס ממלכתי במשכנו. בשיאו של האירוע הסיר הנשיא את הלוט מעל צילום הדוכיפת, שנבחרה באופן דמוקרטי כציפור הלאומית של ישראל.

כתבו: ד"ר יוסי לשם, דן אלון וחיים מויאל

שרת החינוך פרופ' יולי תמיר, ב"בחירות המדגם" בבית ספר בליך, עם תלמידי מפלגת הנשר. צילום: רפי דלויה

הרמטכ"ל, רב אלוף גבי אשכנזי, מצביע בקריה. מאחוריו קצין חינוך ראשי. הרמטכ"ל בחר בדוכיפת. צילום: גלעד פרידמן

מפלגת הפשוש חוגגת את ניצחונה במדגם שהתקיים בבית ספר בליך, רמת גן. צילום: רפי דלויה

גם אם היא רחוקה. בהקשר זה הוא ציטט בעגה אשכנזית מודגשת את מילות השיר של חיים נחמן ביאליק "אל הציפור".

חשיבותה של בחירת הציפור הלאומית, בעיניו של חגיגות ה-60 לישראל, מלבד החיבור הסמלי של העם לתבנית נוף מולדתו, היא חינוכית-תרבותית וערכית, לקידום המודעות ושמירה על הטבע ולשמירה על מגוון ביולוגי ואזורי חיות טבעיים. כדי להטמיע את הדוכיפת כציפור הלאומית, היא תופיע על בולים, מטבעות, כרטיסי טלכארד וכיו"ב. הפעילות האינטנסיבית שהתרחשה מזה חצי שנה בקמפיין, והפעילויות החינוכיות, הן רק עוד ענף חשוב במאמציה של החברה להגנת הטבע להגברת האהבה והמודעות לטבע ולשמירה על הסביבה המידית, ומנוף לתכנית חינוכית רחבת היקף (בדומה להצלחה ארוכת הטווח של שמירת פרחי הבר בארצנו).

היו ודאי מועמדות ראויות נוספות, כך למשל החוחית, שהיא ציפור אלגנטית, צנועה ונאה הניזונה מזרעי קוצים. מצב אוכלוסיותיה המקננות מיזדרר לצערנו בעיקר בגלל ציד ואיסוף החוחיות כציפורי מחמד. מועמד נוסף היה הסיקסק, עוף נאה ונפוץ מאוד בארצנו, המגן בחירוף נפש על ביציו ואפרוחיו באמצעות טפרים מיוחדים במינם במפרקי כנפיו. אי אפשר שלא להזכיר את המועמד שהרבה ילדים בחרוהו - הנשר, שנחשב למלך העופות ומושרש היטב אצלנו בתודעה ובמקורות רבים (אגב, הנשר נחשב לסניטר בטבע כי הוא ניזון בלעדית מנבלות, ומצב אוכלוסיותיו בסכנה אמיתית של הכחדה בשל רגישותו לסכנות כמו הרעלות והתחשמלות). הבז האדום, שנבחר ברוב קולות בצה"ל, הוא עוף דורס מרשים וקטן, אך בניגוד לבז סוגו הנפוץ - הבז המצוי, נמצא הבז האדום בסכנת הכחדה עולמית. ציפור מיוחדת מאוד האופיינית לאזורנו היא הבולבל. זוהי ציפור בולטת, אנדמית לאזורנו, "קשקשנית" וידידותית מאוד. הפשוש, שנבחר במדגם המייצג בבית ספר בליך ברמת גן, הוא ציפור קטנטנה ונמרצת, שאף היא זכתה להימנות בין המובילות. התנשמת היא דורסת לילה נפוצה ומועילה מאוד לאדם מכיוון שהיא משמידה מכרסמים רבים. היא לא נבחרה על ידי רבים כנראה בשל הדעות הקדומות הקשורות אליה. גם הצופית, שהתפשטה בכל גינה בישראל זכתה לקולות רבים.

השלדג לבן-החזה, ציפור רעשנית וצבעונית, קיבל מעט קולות יחסית.

כבר בתקופות קדומות אימצו עמים שונים בעלי חיים כסמל לאומי, כך למשל סימל

בטקס החגיגי שבו נכח גם השר להגנת הסביבה מר גדעון עזרא, זכתה הדוכיפת בתואר מבין עשר המועמדות האחרות אשר הגיעו ל"פריימריז". הדוכיפת זכתה ב-35 אחוז מן הקולות של 155,000 מצביעים. למקום השני הגיע הפשוש (10.3 אחוזים) ולמקום השלישי הגיעה החוחית (9.8 אחוזים).

מוטי קירשנבאום - מנחה האירוע, הידוע בהומור הייחודי שלו ובחבתו לעופות הדורסים, פנה לנשיא (הקרוא על שם העוף פֶּרְס - שנכחד כמין מקנן מארצנו) וביקש ממנו שישמור היטב על עצמו, כי אנחנו כציבור לא הצלחנו לשמור על הפֶּרְס. שמו הקודם היה פרסקי, ובעקבות התלהבותו מן הפרס (Bearded vulture) בשעה שצפה בו יחד עם פרופ' היינריך מנדלסון המנחה, החליט לשנות את שמו. קירשנבאום ביקש גם מן הנשיא לסייע להחזיר את הפרס לישראל, "כי אין דבר כזה מדינה בלי פרס".

הנשיא ציטט את המשורר הסורי, ניזאר קבאני, שכתב: "אם דגים היו צריכים לקבל את רשות המושל לשחות, ואם ציפורים היו צריכות לקבל את רשות הממשלות לעופף, היינו נשארים בעולמנו ללא ציפורים וללא דגים; שמים ללא ציפורים? ים ללא דגים? ברור שזה איום - עולם ללא ממדים, ללא תנועה, ללא חופש".

למזלנו הציפורים נודדות ומקננות ללא אישורים ממשלתיים. בעולמנו כיום, המדע, הטכנולוגיה והחינוך מהווים את המקור לעושר במקום נכסי קרקע, כמו בעבר".

הצפרות מהווה כיום נכס שאין שני לו במדינה שלנו. 500 מיליון ציפורים נודדות חולפות פעמיים בשנה בשמי ארצנו, ויחסית לגודל השטח, זהו שיא עולמי. גם מגוון המינים הוא מרהיב. למעלה מ-530 מיני ציפורים יש בישראל, וזהו עושר מדהים למדינה כה קטנה. לכן, פיתוח תשתיות להגנת ציפורים ושמירה על בית גידולן יאפשר לצפרות להפוך לנכס כלכלי ייחודי לישראל.

הנשיא התחייב לסייע ולקדם ככל האפשר את נושא הצפרות, ולתמוך במיזמים לשימור הציפורים העומדות בפני סכנת הכחדה בישראל, בדגש על ארבעת אוכלי הפגרים: הנשר, הרחם, הפרס ועזניית הנגב. בנוסף ציין כי "אנו זקוקים היום יותר מתמיד לנוף ירוק, לאוויר צח ולרינת הציפורים". הנשיא אמר כי הוא היה בחר דווקא את היונה כציפור הלאומית שלנו, אם הייתה מועמדת, שהרי היא מסמלת את השלום העולמי, וגם את הנכונות והיכולת לשוב לארץ המולדת

הדוכיפת הוכרזה בטקס ממלכתי בבית הנשיא, הנשיא, מר שמעון פרס, מסיר את הלוט מתמונת הציפור הנבחרת, יחד עם שני תלמידים. צילמה: מיכל פטל, פלאש 90

סגנית ראש הממשלה ושרת החוץ, הגב' ציפי לבני, בחרת בקלפי במשרד החוץ. 40 נציגויות ברחבי העולם השתתפו בבחירה. צילום: פלאש 90

המכירה הקדם צבאית במעגן מיכאל, וידיו מן השירות בסירת מטכ"ל. צילום: גלעד פרידמן

מימוש "אות הצמח" ולצרף אליו גם את "אות הציפור", במסגרת אירועי ה-60 למדינת ישראל, כדי לחבר שוב את התלמידים, חיילי צה"ל והציבור הרחב לאהבת הטבע ושמירתו. לבסוף הוחלט להתמקד בבחירת הציפור הלאומית, והרעיון החל לצבור תאוצה מעל ומעבר למצופה. נראה שכולם ראו בעיני רוחם את הציפורים כמסמלות את החופש, חוסר הגבולות ורוממות הנפש.

לאחר גיבוש הרעיון והקונספט הבסיסי הוגשה הצעה שבמסגרת אירועי ה-60 למדינת ישראל תיבחר הציפור הלאומית. לאחר אישור המיזם על ידי הוועדה הממשלתית לאירועי שנות ה-60, הוא יצא לדרך, בהובלת מרכז הצפרות הישראלי של

תוצאותיו רואים כבר עשרות שנים. והנה, בביטאון "ארץ וטבע" נובמבר-דצמבר 2006 התפרסם מאמר מרגש של פרופ' שאול לפני מאוניברסיטת בן גוריון, שמלבד היותו אלוף העולם בהליכה למרחקים ארוכים הוא גם חובב היסטוריה נלהב, ובו סופר כי במהלך פשפופים בשוק הפשפופים הוא איתר סיכה שנשאה את הכיתוב המזוה "אות הצמח". במבצע בלשי הצליח לפני לאתר את יוזם האות - יהונתן אגוזי, מורה לטבע בן 91 מבית הספר ברוכוב בגבעתיים, שרצה להנחיל לתלמידיו, כבר בשנת 1945, בקיאות בהכרת צמחי ארץ ישראל, על פי הדוגמה של מבחני הכושר והענקת "אות הספורט". לבסוף הרעיון לא התממש. עם פרסום הכתבה עלה הרעיון לחדש את

עיט הסלעים את הממלכות ההלניסטית והרומית ובהמשך גם את מקסיקו, עירק ומדינות נוספות. עיט כפול-ראש היה סמלה של הקיסרות הרומית-ביזנטית עם התפצלותה לאימפריה מערבית ומזרחית (אגב, רוסיה הלבנה וסרביה אימצו אף הן את אותו הסמל). באשור ופרס הקדומות נקבעה העזנייה כסמל, ובמצרים העתיקה אומץ בו הצוקים כאלוהות ראשית (הורוס) וכסמל לשלטון.

בארצות הברית נבחר העיט לבן-הראש המכונה בטעות על ידי רבים הנשר האמריקני כציפור הלאומית. מסופר כי נשיא ארצות הברית בנג'מין פרנקלין הציע לבחור דווקא את תרנגול ההודו כסמל האומה, אך לבסוף לאחר התנגדויות נבחר העיט, שהיה גם עוף מקודש אצל האינדיאנים. העיט מופיע על חלליות, כמו החללית אפולו 11 שהנחיתה לראשונה אדם על הירח. כל מדינות ארצות הברית אימצו לעצמן ציפור לאומית המזוהה עמן. החסידה היא סמלן של גרמניה וליטא, הברבור הוא סמלה של דנמרק, הצוללן הוא סמלה של קנדה, האמו הוא סמלה של אוסטרליה, הקיווי של ניו-זילנד, הסנונית של אוסטרליה ואסטוניה, הטווס הוא סמלה של הודו, וסמלה של יפן הוא הפסיון.

שכנתנו ירדן בחרה לה כסמל את ורדית סיני, ואילו טורקיה בחרה את הקיכלי לבן-הגבה. אנגליה, אירלנד, סקוטלנד ווילס בחרו את אדום-החזה כסמלן המשותף. בלגיה בחרה את הבז המצוי, בוליביה וצ'ילה בחרו כצפוי את קונדור האנדים הענקי, רומניה את השקנאי הלבן המקנן בתחומה, אוגנדה שבאפריקה בחרה את עגור הכתר, צרפת בחרה את התרנגול והרשימה עוד מתמשכת.

איך הכול התחיל?

כשנתיים לפני שנת ה-60 למדינה התלבטו הרשויות באיזה נושא להתמקד, שיגביר באופן משמעותי את המודעות לציפורים בקרב ציבור הישראלי.

מטבע הדברים עמד לנגד עינינו המודל המוצלח "צא לנוף אך אל תקטוף" אשר סחף את כל העם והגביר את המודעות לאיסור לקטוף פרחי בר מוגנים. החברה להגנת הטבע ורשות שמורות הטבע הובילו את המיזם בהצלחה מסחררת, ואת

הפשוט, מן הציפורים הקטנות והנפוצות בארצנו, הגיע למקום השני. צילם: אלון קירה

1. במשך חודש ניסן התקיימו בכל סופשבוע בחירות בספארי ברמת גן. גם הלמורים לקחו חלק פעיל בהצבעה. צילום: הספארי ברמת גן. 2-3. כל מערכת החינוך התגייסה לבחירת הציפור הלאומית, בליווי פעילויות שונות. בתמונה: תלמידים משלמים את בחירתם לקלפי. צילמה: עידית אלחסיד

המידע גם הוטמע באתר האינטרנט של משרד החינוך, החברה להגנת הטבע, Ynet וצה"ל.

במסגרת הפרויקט נערכו בכל בתי הספ בחירות לבחירת הציפור הלאומית. אירוע הבחירות שולב גם במסגרת לימודי האזרחות של בתי הספר. התלמידים נחשפו למערך בחירות דמוקרטי, כשכל כיתה הייתה אחראית על עריכת קמפיין בחירות לאחד ממיני הציפורים ("מפלגת הציפור הנבחרת"), שכלל למידה על הציפור, עריכת קמפיין שיווקי, ועידוד הבוחרים להצביע בעד הציפור שלה. תהליך דומה התקיים בבסיסי צה"ל. כשהבנו שהנושא זוכה לעניין עצום בציבור הרחב, החלטנו להרחיב את הפעילות ההסברתית בגני הילדים ובבתי הספר.

כמו לפני כל בחירות, נערכו בחירות מדגם בבית ספר בליך ברמת גן. כיאה למערכת פוליטית גועשת, התמלאה בבוקר יום

הנשר בדאייה. ילדים רבים בחרו בנשר, כנראה בשל גודלו, וכן כנראה גם בהשפעת תוארו "מלך העופות". צילם: יוסי אשכול

הבחירות רחבת בית הספר ב"פעילי המפלגות", שניסו לשכנע את התלמידים לבחור במועמד שלהם. ה"מפלגות" השתמשו בכל הכלים כדי לבלוט בשטח: דוכנים, ממתקים, תחפושות, ססמאות, קונפטי ושירה קולנית. בתום ספירת הקולות התברר שהפשוט זכה ברוב של כ-25 אחוז מן הקולות, הדוכנית דורגה במקום השני עם כ-22 אחוז מן הקולות והבו האדום חתם את השלישייה המנצחת עם 11 אחוז מן הקולות. שרת החינוך, השר להגנת הסביבה וראש עיריית רמת גן הגיעו באופן אישי כדי להשתתף בשילוב חגיגת הצפרות והדמוקרטיה.

פעילות הסברתית החלה במקביל גם במערכת הצבאית, והוטמעו ערכי טבע ומורשת, לרבות שימור הסביבה והטבע בבסיסי צה"ל. את מספר הקולות הגבוה ביותר בבחירות בצה"ל בקריה קיבל הבו האדום, כך גם בחר שר הביטחון אהוד ברק. לעומתו, הרמטכ"ל גבי אשכנזי בחר בדוכנית, ומפקד חיל האוויר האלוף אליעזר שקדי בחר בשלדג (וכנראה שלא בכדי -

הבו מסמל את המטוס F-15 של חיל האוויר. צילם: יוסי אשכול

החוחית, שנחשבת לציפור שיר נאה ועדינה, הגיעה למקום השלישי. החוחית ניצודה ללא רחם, בעיקר בשטחי יהודה, שומרון ועזה, בשל היותה ציפור כלוב מועדפת. תופעה הרסנית המחסלת בשיטתיות את אוכלוסיית המקננת. צילם: אודי ממן

לציפורים שהתקיים באוניברסיטת תל אביב. השתתפו בבחירה כ-1,000 חובבי טבע וציפורים.

תלמידי מערכת החינוך, חיילי צה"ל והציבור הרחב בכלל, עברו במהלך יישומו של הפרויקט תהליך חינוכי-לימודי, שבמהלכו הם למדו על מיני הציפורים, ונחשפו לתכנים סביבתיים אקולוגיים - שימור הסביבה, מגוון המינים והקשר של האדם לסביבתו הקרובה.

130,000 כרזות של המועמדות הופצו ב-4,000 בתי ספר וב-9,500 גני ילדים, כולל במגזר הערבי והחרדי, וחולקו ערכות שהכילו חומר רקע על כל ציפור, קטעים מן המקורות היהודיים, קטעי וידאו, קולות הציפורים, ופעילות בנושאי שמירת הטבע והפעלות לתלמידים.

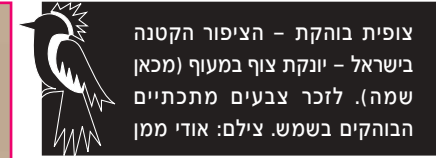

הסיקסק - מין חופמי נאה ולוחמני. במפרקי כנפיו טפרים חדים שבאמצעותם הוא נלחם באויביו המתקרבים לאפרוחיו. צילם: אלון קירה

החברה להגנת הטבע והמרכז הבין-לאומי לחקר נדידת ציפורים, לטרון (גוף משותף לאוניברסיטת תל אביב ולחברה להגנת הטבע). השר להגנת הסביבה ושרת החינוך נתנו את חסותם האישית וחסות משרדם למיזם, יחד עם צה"ל במעורבות אישית של קצין חינוך ונוער ראשי ומפקדתו.

הוקמה ועדה ציבורית של 30 נציגים ממגזרים שונים, מן האקדמיה, נציגי משרדים ממשלתיים, צפרים, אנשי רוח וכלכלה ונציגי התלמידים. הוחלט על בחירות דמוקרטיות לציפור הלאומית, שיהיו מבוססות על קולות הציבור בחלוקה שווה: הציבור הרחב, תלמידים, חיילים וועדה ציבורית. נקבעו קריטריונים, כגון: הציפור צריכה להיות מקננת בישראל, מוזכרת במקורות ובתודעה שלנו, וצריכה לאפיין תכונה או היבט ישראלי מובהק.

מבין 50 ציפורים נבחרו עשר המועמדות ל"פריימריז", במסגרת יום העיון השנתי

צופית בוהקת - הציפור הקטנה
בישראל - יונקת צוף במעוף (מכאן
שמה). לזכר צבעים מתכתיים
הבוהקים בשמש. צילם: אודי ממון

יחידת העילית של חיל האוויר קרויה על שמו). הבחירות התקיימו במסגרת שבוע המודעות לטבע ולסביבה בצה"ל. במהלך הבחירות הוצבו תחנות מידע, שבהן הוצגו סרטוני מידע על הציפורים השונות וקלפיות בחירה שבהן הצביעו החיילים והמפקדים.

ערוצי התקשורת התגייסו אף הם למשימה הלאומית, ושדרנים מובילים החלו לאמץ לעצמם "מועמדת" ולקדמה. הנושא עלה ללא ספק על סדר היום הציבורי, ומעגל המתעניינים התרחב משמעותית.

כ-40 נציגויות של משרד החוץ הצביעו לציפור הלאומית, אך בקרב חברי הכנסת, במסגרת הסלוגן "חיים אינם נבחרים אלא בוחרים", רק 23 מתוך 120 החיים נענו לבקשה. אתרי הצבעה וקלפיות הוצבו באתרי טבע מרכזיים, כמו אגמון החולה, הספארי, צעדת טרונן וגן החיות התנייכי (בנוסף לאתרי הצבעה באינטרנט, כמו באתר החברה להגנת הטבע, ערוץ 2 ו-Ynet). בהמשך למיזם הזה, התכנית היא לקדם

הבולבול נחשב לציפור חברותית מאוד. שירתו ערבה, אך על פי החוק הוא מוגדר כמזיק לחקלאות כיוון שהוא אוכל פירות ופוגע בצינורות. צילם: אלון קירה

פרויקט בחירת ציפור לכל עיר בישראל, שתאמץ ציפור שתייחד אותה. בהקשר זה, חשוב לציין כי עיריית תל אביב חוגגת בשנה הבאה (2009) 100 שנים לייסודה. בתיאום עם יעל דיין, סגנית ראש העירייה, אנחנו מתכננים להכריז על סיס החומות כציפור המייצגת של תל אביב, ולקדם פעילות להשבתם של הסיסים לתל אביב ולערים נוספות. כמו כן נשלב את הפעילות בהכרזתה של תל אביב כ"עיר הלבנה", כאתר מורשת עולמית על ידי אונסק"ו. בפעילות ישתתפו כלל בתי הספר ותושבי תל אביב.

הדוכיפת נזכרת בתנ"ך עם העופות הטמאים כנאמר: "וְאֵת-אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ מִן-הָעוֹף, לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם: אֵת-הַנֶּשֶׁר וְאֵת הַפֶּרֶס וְאֵת הָעוֹנִיָּה... וְאֵת הַחֲסִידָה, הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֵת הַדּוֹכִיפֶת וְאֵת-הָעֶטְלָף" (ויקרא י"א). חז"ל גרסו שהשם דוכיפת על כי "הודה כפות" (חולין ס"ג, 71), ורש"י פירש "שכרבולתה

כפותה לראשה" (יש הגורסים בחידוד לשוני "דו-כיפה" מרמז לציצתה ומקורה הנראים כדו-כיפה). במשנה היא מכונה גם "יתרנגולת-ברא", דהיינו "יתרנגולת-הבר" (זהו גם פירוש שמה הסודני "דיק-פתי") בשל דמיונה לתרנגולת בציצתה ובנקרנותה (הכורדים מכנים אותה "דו-ניקל" שפירושו "דו-מקור", היות שציצתה נדמית למקור נוסף).

שמה התלמודי הנוסף "נגד טורא" - "מבקעת הרים". במסכת חולין נאמר עליה "זוה שהביא שמיר לבית המקדש". האגדה מוסיפה: "מסתירה אוצר בקנה ובסירחונה מונעת את הגישה לקנה (סירחונה נגרם על ידי התזת נוזל מצחין מבלוטות השומן ומהקאת פרש מעוכל למחצה), וקלר מפרש: "כי שמרה את תולעת השמיר, שבעזרתו ביקע שלמה המלך את האבנים לבניין בית המקדש". הדוכיפת מופיעה באמנות המצרית מימי הפרעונים, ובתרבות המינואית בכרתים. בתרבויות אלה נחשבה הדוכיפת לציפור קדושה. בפולקלור הבדווי והערבי-ישראלי מאמינים כי כל אחד מאיבריה של הדוכיפת עשוי

תנשמת לבנה - נחשבת למדברה ביולוגית מוצלחת של מכרסמים. קיבלה מעט קולות יחסית, אולי בשל דעות קדומות ומוטעות אודותיה. צילם: אמיר עזר

גדוד ניצן - אין מקום שהוא רחוק מדי.

להביא מרפא, כך למשל לב הדוכיפת במלח מזרז לידה, ריאותיה במים מרים גורמות לאבדן כוח הגברא, ונגד נשיכת הכלב יש צורך לשמור את לשון הדוכיפת במי ורדים למשך חמישה ימים.

בודנהיימר מציין אמונה עתיקה שלפיה הגוזלים מורטים את נוצות הוריהם כדי לחדש את נעורי הוריהם, ואף מלקקים את עינם, ואז נוטלים את הוריהם הזקנים ומכניסים אותם תחת כנפיהם כדי לחממם. הדוכיפת מופיעה חמש פעמים בקוראן (בשם "הוד-הוד"). מסופר שם ששלמה המלך (סולימאן הנביא) סקר את ציפוריו, שראה בהן חוד לוחמיו, על כי נישא על כנפיהן ויכול היה לראות היטב את סודות אויביו. באחד המקרים שלח את הדוכיפת, שידעה למצוא מים מתחת לפני הקרקע, כדי לדעת את סודות אמות המים בעיר שבא העשירה (אזור בתימן של היום, שעיר בירתו הייתה אז מאריב הסמוכה לצנעא), וכך יוכל אף הוא לעשות לעירו המשוללת כמעט מעיינות.

שלדג לבן-חזה - מן העופות הקולניים והססגוניים בישראל. במקורו האימתני הוא צד לטאות, מכרסמים, צפרדעים וציפורים. צילם: אלון קירה

הדוכיפת במפרות ובשירה

בין נהר פרת ונהר חידקל / ח.ג. ביאליק
 בין נהר פרת ונהר חידקל
 על ההר מיתמר זקל
 ובדקל בין עפאיו
 תשכן לה דוכיפת זהב.

ציפור זהב! עופי, חוגי
 צאי ובקשי לי בן זוגי

הדוכיפת / ע. הלל
 ואם העולם יתהפך, שמים יפלו למטה, והארץ
 על הגג?
 -לא אכפת - אמרה הדוכיפת.

-אז מה בסופו של דבר אכפת לך ואכפת?
 -אני לעצמי,
 אני הדוכיפת
 מאוד
 מאוד
 אכפת!
 אמרה הדוכיפת

"דוכיפת" / נורית זרחי
 (מתוך באה הפלכה לספר, עמוד 8)

לדוכיפת
 כלל לא אכפת
 מתי יום חול,
 מתי שבת,
 אם יש אורחים,
 אם היא לבד.
 תמיד היא בבגדי שבת.

לדוכיפת
 כלל לא אכפת
 אם יש לה קהל צופים נכבד
 או בשדרה אין איש
 מלבד
 שבלול אחד עיוור כמעט.
 פרחי הבר בה גוערים:
 "הביטי נא על הדרורים!
 הגידי, איך לא תתביישי
 ציצית לחבוש ביום שלישי?"
 אז היא עונה:
 "לי לא אכפת מה הן עושות-
 אני כזאת!"

תעודת זהות:

שם עברי: דוכיפת; **שמה המדעי:** *Upupa epops*; **שמה האנגלי:** Hoopoe; **שמה הערבי:** (הודהוד)
סדרה: הכחלאים (CORACIIFORMES); **משפחה:** דוכיפתיים (UPUPIDAE); **גודל:** 25-30 ס"מ; **משקל:** 50-70 גרם; **מוטות-כנפיים:** 44-48 ס"מ. **זיהוי:** צבע גופה הוא חום-ורדרד, הזנב והכנפיים מפוספסים בשחור ולבן. על ראשה ציצת נוצות שאותה היא זוקרת בשעת חיזור או בעת סכנה (לעתים בליווי נשיפה). מקורה ארוך, דק ומעוקל ולשונוה ארוכה ודביקה. הזכר מעט גדול מן הנקבה וצבעיו חדים קצת יותר. תעופה פרפרנית ולא אחידה. **תפוצתה בעולם:** משתרעת על פני מרבית שטחן של אירופה, אסיה וצפון אפריקה (למעט הצפון הקר). מצויה גם בדרום-מזרח אסיה ובמזרח אפריקה. **תפוצתה בישראל:** יציבה, נפוצה בכל חלקי הארץ, בעיקר בשדות, בפארקים ובשטחים חקלאיים. עד שנות ה-40 דגרה הדוכיפת בעיקר באזור מישור החוף, אולם עם ריבוי של שטחי השדות וכרי הדשא התרבתה אוכלוסייתה מאוד. **מזון:** חיפוש מזון על הקרקע. המזון מורכב מזחלים, חיפושיות, תולעים ולעתים גם זוחלים קטנים. את מזונה היא שולפת מן האדמה באמצעות המקור הארוך שלה. הלשון של הדוכיפת מנוונת, ולכן היא זורקת את טרפה למעלה ובלעגת אותו. **קינון:** טריטוריאלי, נמצאת לרוב לבד או בזוגות. בעונת האביב הזכר מרבה להשמיע את קריאתו הטריטוריאלי "הוד-הוד" (כשמה הערבי), בקול עמום וממקום גבוה, כשראשו מורכן והציצית שלו פרושה (נמצא שהנקבות נמשכות יותר לשירת זכרים, הבנויה מ"בתיים" ארוכים יותר. כמו כן, קריאת הזכר משמשת אותו לחידוש קשר שנותק עם בת זוגתו). הקן, שהוא גיבוב של חומרי הקינון סביב הביצים, ממוקם בנקרות עצים, סדקים, קירות אבן, חביות, צינורות ובעליות גג. הדוכיפת נוטה לקנן באותו מקום מדי שנה. היא מטילה חמש-שש ביצים אליפטיות מוארכות. הנקבה דוגרת על הביצים לבדה, במשך 17-19 יום, ואת הגוזלים מאכילים שני ההורים יחד. בשעת סכנה הצעירים מתייחסים נוזל מסריח ביותר מבלוטות שיעודן להפריש שומן לשימון הנוצות. השומן נמשח גם בקן ומעניק להם הגנה, ואכן חתולים וטורפים אחרים נמנעים מלתקוף את הקן. בנוסף גם הלשלת של הגוזלים מצטברת בקן ומוסיפה לסירחונם. הגוזלים שוהים בקן 22-24 יום.

דוכיפת מביאה במקורה חרקי לוק. צילום: אופיר לוסן